

GLEDALIŠKI LIST
DRAME SNG

1959-60

6

Dopisniki »Gledališkega lista« Drame SNG v tujini: Mikołajtis Ziemovit, Warszawa, za Poljsko; — dr. Miroslav Pavlovsky, Brno, za Češkoslovaško; — Ossia Trilling, London, za Anglijo in Francijo; — dr. Friedrich Langer, Wien, za Avstrijo; — Fred Alten, Basel, za Švico; — dr. Paul Herbert Appel, Hamburg, za Zvezno republiko Neračijo in Gerhard Wolfram, Berlin, za Demokratično republiko Nemčijo.

Gledališki list Drame Slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani. — Lastnik in izdajatelj Slovensko narodno gledališče Ljubljana. — Urednik Lojze Filipič. — Osnutek za naslovno stran: Vladimir Rijavec. — Izhaja za vsako premiero. Naslov uredništva: Ljubljana, Drama SNG, poštni predal 27. — Naslov uprave: Ljubljana, Cankarjeva cesta 11. — Tiska tiskarna Časopisnega podjetja »Delo«, Ljubljana — Redakcija šeste številke XXXIX. letnika (sezona 1959-60) je bila zaključena 6. januarja, tisk pa je bil končan 21. januarja 1960.

GLEDALISKI LIST
DRAME
SLOVENSKEGA
NARODNEGA GLEDALIŠČA
LJUBLJANA
SEZONA 1959/60 — ŠTEV. 6
DEVETINTRIDESETI LETNIK

GOSTOVANJE
DRAME SNG
V TRSTU

23.—24. JANUAR 1960

GOSTOVANJE V TRSTU

REGINALD ROSE in HORST BUDJUHN

Dvanajst porotnikov

(Naslov izvirnika: Die zwölf Geschworenen)

Igra v treh dejanjih

Poslovenil MILE KLOPČIČ

Režiser: SLAVKO JAN

Scenograf: VLADIMIR RIJAVEC

Kostumograf: MIJA JARČEVA

Lektor: prof. MIRKO MAHNIČ

Osebe:

Porotniki:

Predsednik	JOŽE ZUPAN
Št. 2	JURIJ SOUČEK
Št. 3	JANEZ CESAR
Št. 4	MAKS FURIJAN
Št. 5	ANDREJ KURENT
Št. 6	SANDI VALIČ
Št. 7	FRANCE PRESETNIK
Št. 8	STANE SEVER
Št. 9	EDVARD GREGORIN
Št. 10	PAVLE KOVIČ
Št. 11	IVAN JERMAN
Št. 12	BORIS KRALJ
Sodni sluga	LOJZE DRENOVEC
Glas predsednika sodišča	RUDI KOSMAČ
Glas sodnega pisarja	DANILO BENEDIČIČ

Prizorišče:

velik, gol, neprijetno učinkujoč prostor: Soba za porotnike
na okrajnem sodišču v vzhodnem delu New Yorka,

Kostume izdelala gledališka krojačnica pod vodstvom
ELI RISTIČEVE in STANETA TANCKA.

Inspicient: VINKO PODGORSEK

Razsvetljava: VILI LAVRENCIČ

LOJZE VENE

Odrski mojster: VINKO ROTAR

Lasuljar in masker: ANTON CECIČ

DVANAJST POROTNIKOV

»Morda ne bomo resnice nikoli odkrili. To je zelo boleče. Toda nikakor si ne smemo in ne moremo položaja olajšati s tem, da bi se kratko in malo sprijaznili z neresnico.«

»DVANAJST POROTNIKOV«

»Dokler je resnica samo resnica sama na sebi, je sicer tu, prisotna, toda neopažena, na tleh. Ko pa ta ista resnica zmaga, se ji vsi priključijo. Zakaž? Ker je resnica? Ne, kajti sicer bi se ji bili priključili že prej, ko je bila še na tleh, ko je še trpela. Ljudje se torej resnici ne priključijo zato, ker je resnica sama na sebi močna, marveč ker postane močna s tem in v tem, ko se ji drugi priključijo.«

Ta filozofska misel, katere avtor je Sören Kierkegaard, je sicer lahko sporna, lahko je tudi nevarna, kajti kaj naj se postavi po robu neki individualni, subjektivni resnici, ki si pridobi somišljenikov in postane močna, a je z objektivnega stališča — recimo — neresnica (take primere izpričuje zgodovina v preštivilnih političnih zablodah s kulminacijo v fašizmu), toda vendarle nam prav ta misel lahko posluži kot izhodišče za bežen razmislek o nekaterih pojavih v življenju in mentaliteti našega časa.

Za današnji čas je — lahko bi rekli — značilen beg pred resnico, ne pa iskanje resnice: ljudje hodijo v kino in na zabave, bero knjige in morda celo obiskujejo gledališče, da bi, kot pravijo, »za dve uri pozabili«, da bi se izklopili iz svoje okolice, da bi zbežali pred skrbmi in težavami vsakdana.

Jasno je, da gre v mnogih primerih za beg pred osebnimi vsakdanjimi skrbmi in bolečinami in te vrste »beg« v svet lahke književnosti, v kriminalke, drugovrstne filme in na zabavne revije gotovo ni nekaj novega in značilnega samo za naš čas. Toda pri mnogih ljudeh, posebno pri izobražencih to včasih prehaja v beg pred spoznanjem nekaterih grozljivih resnic sodobnosti ali v zatiskanje oči pred njimi, če so jih že morali spoznati. Ta beg se razrašča v komformizem, v težnjo po miru, po brezskrbnosti za vsako ceno, v izmikanje pred odgovornostjo, v izmikanje pred tem, da bi povedali svoje mnenje, svoje stališče, v kompromisarsko zaglajevanje nasprotij, v nekako moderno gornikovstvo in ne nazadnje v histerično pehanje za gmotnimi dobrinami. Toda za mislečega človeka in zlasti še za umetnika je tako komformistično stališče nevzdržno in v bistvu globoko nemoralno. S takim stališčem se umetnik diskvalificira, da

preneha biti umetnik, zakaj umetnik mora biti vest družbe, a če hoče to biti, mora biti aktiven, jasno opredeljen, dosleden in vztrajen v iskanju resnice, biti mora moralni sodnik in razsodnik, tisti prvi, ki skrito resnico išče, najde, povzdigne, pokaže drugim in doseže, da se ji, odkriti in povzdignjeni, priključijo vsi ali vsaj mnogi in da postane resnica s tem močna in mogočna.

Drugo dejstvo, ki se nam tako vztrajno ponuja v razmislek, da ga ne moremo obiti, je v naslednjem:

V gneči in naglici sodobnega sveta se je jel izgubljati humani odnos človeka do človeka. Z besedami »Kaj mi mar, kaj se bom mešal, kaj bom razjasnjeval, naj sam gleda«, bi najkrajše karakterizirali stališča in odnose, ki žal postajajo nekako običajni. Vrednost človeškega življenja, življenje posameznika kot vrednota je po zadnji vojni z vsemi njenimi strahotami močno padla, namesto da bi se povečala. Nekaj ljudi več ali manj — vseeno, nekdo po krivici obsojen — vseeno, glavno, da imamo mi streho nad glavo in kosilo na mizi. Toda v svetu, v katerem bi obveljala taka morala, bi eksistenca človeka v resnici izgubila sleherni smisel. In prav drama o dvanajstih porotnikih je — kot za nastopajoče osebe — preizkušnja v nekem smislu tudi za gledalce: postavljeni smo pred jasno moralno alternativo, ki je ni moč premostiti in zabrisati s kompromisom. Pred alternativo, ali se eksponiramo, angažiramo in zagrizemo v spopad, v iskanje resnice preprosto zato, ker ne moremo prostodušno in mirno poslati v smrt človeka, ki je, kot sprva vse kaže, res zločinec, a je vendarle človek, tedaj vrednota, do katere ne moremo biti ravnodušni, — ali pa se odločimo za drugo možnost alternative, stisnemo rep med noge in odidemo v gostilno ali v posteljo ali na nogometno tekmo.

Ta alternativa, ki jo zastavlja drama Reginalda Rosea, osemtridesetletnega ameriškega profesionalnega pisca in prirejevalca televizijskih iger, in Horsta Budjuhna, štiridesetletnega nemškega pisca filmskih scenarijev, protinacističnega emigranta iz Nemčije, kjer je do nastopa nacizma delal kot dramaturg znanega berlinskega gledališča »Renaissance« (Budjuhn je Roseovo televizijsko igro razširil, osebe zarisal ostreje in jasneje in dramo dopolnil z nekaterimi nadrobnostmi, kar bodo gledalci opazili, če bodo primerjali našo uprizoritev s filmom, ki je bil posnet po prvotni Roseovi predlogi) — moralna alternativa torej, ki jo drama »Dvanajst porotnikov« zastavlja, je njena poglavitna vrednost.

»Dvanajst porotnikov«, dramsko delo doslej docela neznanih avtorjev, je s suverenim dramaturškim znanjem napisana drama, presenetljivo originalna po zamisli, na videz kriminalna zgodba, toda delo z globokim in pristnim humanim in etičnim jedrom, nemara najbolj uspešno in učinkovito ter gledališko hvaležno odrsko besedilo zadnjih let, gledališki šlager v dobrem pomenu besede z globoko moralo, dialog z veliko notranjo napetostjo, »sodna« drama brez trikov in nasilnih zapletov.

POGLED V POROTNIŠKO POSVETOVALNICO

Igra o dvanajstih porotniških temelji na nekem mojem osebnem doživetju. Približno mesec dni, preden sem se kot pisatelj te teme resno lotil, sem sodeloval kot porotnik v sodnem procesu proti nekemu morilcu na vrhovnem sodišču v New Yorku.

Ko sem prejel poziv, sem preklinjal in vzdihoval: »Moj bog, v tem mojem mestu stanuje nič manj kot osem milijonov ljudi, pa so se morali zapičiti natančno in prav vame.« Tudi vsi moji sotrpini, ki sem jih prvi dan procesa srečal v čakalnici na sodišču, so bili imenovanja prav tako »veseli« kot jaz.

Toda ko sem stopil v razpravno dvorano, da bi prisegel, sem se znašel iz oči v oči s tujim človekom, čigar usoda je bila od tega trenutka dalje tudi v mojih nokah. V trenutku, kot bi me preblánilo, se je v meni nekaj izpremenilo.

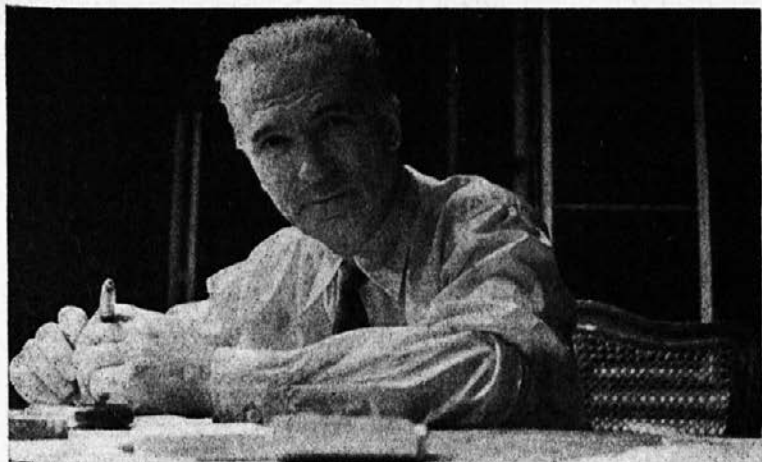
Globoko me je pretresla temnoba tišina v dvorani, kot maska neprizadeti obraz predsednika sodišča, vsa na videz tako pomembna in slavnostna obrednost uvodne procesualne procedure, — predvsem pa nepreklicna dokončnost odločitve, ki so jo zahtevali od mojih soprotnikov in od mene po končanem procesu.

Med razpravo mi je prišlo na misel, da nikoli nihče ne izve — razen udeležencev, porotnikov seve — kaj se dogaja v posvetovalnici za porotnike. Dejal sem si, da bi dogajanje, ki se odvija za zaklenjenimi vrati porotniške sobe, moralo pomeniti pretresljivo in močno doživetje tudi za ljudi, ki sicer ne vidijo za kulise. To me je vzpodbudilo, da sem napisal televizijsko igro »Dvanajst porotnikov«.

Štirje faktorji so vplivali na moje vedenje kot porotnika in sodločali o mojem odnosu do stvari. Tudi pri pisanju so mi bili stalno pred očmi:

- izpovedi prič kot so jih razumeli in razlagali posamezni porotniki (razlike so bile prav neverjetne);
- vedenje in odnosi porotnikov drug do drugega v situaciji, ko je šlo za smrt ali življenje;
- emocionalna struktura posameznih porotnikov;
- reakcije porotnikov na čisto fizične zunanje vplive kot so vreme, čas in neprijazna porotniška posvetovalnica.

Pisanje igre je potem pomenilo zame eno samo obupno borbo proti preobčutli vtisov in nadrobnosti. Kar imajo porotniki povedati o demokraciji, pravičnosti, socialnih obveznostih in o pritisku časa, ki bremeni ljudi, je, mislim, bolj pomembno kot je moč povedati v okviru televizijske igre.

Ivan Jerman je v vlogi Porotnika št. 11 na premieri proslavil petintridesetletnico umetniškega dela.

Rose - Budjuhn: »Dvanajst porotnikov«. Prizor iz 2. dejanja.

Na sliki na strani 177 so: J. Zupan kot št. 1, J. Souček kot št. 2, J. Cesar kot št. 3, M. Furijan kot št. 4, A. Kurent kot št. 5, A. Vallič kot št. 6, F. Presetnik kot št. 7, S. Sever kot št. 8, E. Gregorin kot št. 9, P. Kovič kot št. 10, B. Kralj kot št. 12 in L. Drenovec kot Sodni sluga.

Reginald Rose in Horst Budjuhn: »Dvanajst porotnikov«. Prevod: Mile Klopčič, režija: Slavko Jan, scena: Vladimir Rijavec, kostumi: Mija Jarčeva.

Reginald Rose in Horst Budjuhn: »Dvanajst porotnikov«. Prevod: Mile Klopčič, režija: Slavko Jan, scena: Vladimir Rijavec, kostumi: Mija Jarčeva.

S. Sever kot št. 8, J. Cesar kot št. 3 in E. Gregorin kot št. 9
v »Dvanajstih porotnikih« R. Rosea in H. Budjuhna.

RAZPIS NATEČAJA

UPRAVA SLOVENSKEGA LJUDSKEGA GLEDALIŠČA V CELJU

r a z p i s u j e

sporazumno s Svetom za prosveto in kulturo OLO Celje

NAGRADNI NATEČAJ

za izvorno dramsko delo.

Rok za oddajo del je 15. maj 1960. Avtorji naj svoja dela vložijo pod šifro, priložijo pa naj kuverto s svojim pravim imenom in naslovom.

To kuverto bo žirija odprla po podelitvi nagrad.

NAGRADE SO NASLEDNJE:

I. nagrada 200.000 din

II. nagrada 150.000 din

III. nagrada 100.000 din

Nagrajencem so v primeru uprizoritve zajamčene vse pravice po zakonu o avtorskih pravicah.

Po podelitvi nagrad bo žirija objavila strokovno mnenje o nagrajenih delih.

SLG si prisvaja pravico do odkupa tudi nenagrajenih del.

Žirijo sestavljajo:

prof. Tine Orel kot predsednik, člani pa so: prof. dr. Vladimir Kralj, rektor AIU, Ljubljana, Vasja Predan, dramaturg RTV Ljubljana, prof. Anton Janežič, Celje, prof. Vlado Novak, Celje, prof. Uroš Kraigher, Ljubljana, in Fedor Gradišnik, upravnik SLG Celje.

Zaželena so dela s sodobno problematiko.

UPRAVA
SLOVENSKEGA LJUDSKEGA GLEDALIŠČA
CELJE

Schwarzkopf izdelke za nego las
proizvaja tovarna »ZLATOROG«
v Mariboru

TOVARNA KLEJA

LJUBLJANA

ŠMARTINSKA CESTA 50

Telefoni: 30-368 in 30-611

Brzjav: »OSSA«

Proizvaja:

kostne in kožne kleje, želatino tehnično in prečiščeno, tehnične maščobe, gnojila in krmila

Prijavite pravočasno svoje potrebe, ker vas med letom zaradi omejene proizvodnje ne bomo mogli upoštevati

Nuxta-Fix

KREMA ZA LASE
poleže mehke, stršeče lase ter zmešča trde. Lase postanejo mehki in se svetijo. Fix krema las ne zamaati in jih tudi ne zlepi.

KRAŠ

RUM-KO!

odlična kombinacija za Vas!

RUM-KO!

*izvrsten čokoladni desert,
polnjen z rumom
ali konjakom!*

RUM-KO!

proizvaja „KRAŠ“!

COMMERCE

Zastopstvo inozemskih tvrdk
LJUBLJANA, Dolničarjeva 1

tel. št. 20-761 22-241

20-762

20-763

20-764

Zastopamo renomirane inozemske firme, ki oskrbujejo našo kemično, tekstilno, papirno, gradbeno in druge industrije s surovinami, stroji in orodji ter naše kmetijstvo z umetnimi gnojili in rastlinskimi zaščitnimi sredstvi.

10 tableta

Phenalgol

PROTIV BOLOVA

„Lek“ LJUBLJANA Odober KZL: 373/54

Dobite ga v vsaki lekarni!

TOVARNA
KOVINSKE
EMBALAŽE

L J U B L J A N A

PROIZVAJA VSE VRSTE LITOGRAFIRANE
EMBALAŽE — KOT EMBALAŽO ZA PRE-
HRANBENO INDUSTRIJO, GOSPODINJSKO
EMBALAŽO, BONBONIERE ZA ČOKOLADO,
KAKAO IN BONBONE TER RAZNE VRSTE
LITOGRAFIRANIH IN PONIKLJANIH PLAD-
NJEV. RAZEN TEGA PROIZVAJAMO ELEK-
TRIČNE APARATE ZA GOSPODINJSTVA KOT
N. PR. ELEKTRIČNE PEČI.

IZDELUJEMO TUDI PRIBOR ZA AVTOMO-
BILE IN KOLESA, IN SICER AVTOMOBILSKE
ZAROMETE, VELIKE IN MALE, ZADNJE SVE-
TILKE, STOP-SVETILKE, ZRAČNE ZGOŠČE-
VALKE ZA AVTOMOBILE IN KOLESA TER
ZVONCE ZA KOLESA. IZDELUJEMO TUDI
PLOČEVINASTE LITOGRAFIRANE OTROŠKE
IGRAČE.

PRAVKAR IZŠLO:

ZADNIKAR: ROMANSKA ARHITEKTURA

PLATNO 2.500 DIN

ZGODOVINA NARODOV JUGOSLAVIJE II. del

PLATNO 3.000 DIN

V P R O D A J I J E Š E :

ZGODOVINA NARODOV JUGOSLAVIJE I. del

PLATNO 1.200 DIN

G. STUPICA: MONOGRAFIJA

KNJIGE DOBITE PRI

DRŽAVNI ZALOŽBI SLOVENIJE

L J U B L J A N A

- MESTNI TRG 26
- ČOPOVA 3
- TRG REVOLUCIJE 19

C E L J E

- TRG V. KONGRESA 3